

Věra Klontza (Jaklová): Studie k historickým interpretacím pozdní doby bronzové v Egejdě (Late bronze Age in Aegean: Study in Historical Interpretations). Dizertační práce na Univerzitě Karlově v Praze, Filozofická fakulta, Ústav pro klasickou archeologii, vedoucí práce Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc., Praha 2013, 573 str., 89 černobílých ilustrací.

Oponentský posudek dizertační práce

Ve své široce pojaté práci si Věra Klontza stanovila jako úkol především projít archeologický a v menší míře textový dokladový materiál, poskytující informace o historickém dění v egejské (krétsko-mykénské) oblasti zhruba v průběhu 18. - 12. století př. n. l.¹, a to v návaznosti na hlavní interpretační problémy diskutované v odborné literatuře. Autorka si předsevzala podání přehledu současného stavu bádání i současné metodologie oboru a případně i návrh výhledu do budoucna pro archeologické i historické bádání. Jako jeden ze svých cílů pak kandidátka sama označuje záměr „pokusit se vytvořit takový přehled [o formách a intenzitě vztahů mezi egejskou oblastí a střední Evropou. P. Ch.], který by mohl sloužit jako jakýsi 'manuál' pro prehistoriky působící ve střední Evropě“.² Každá kapitola její práce obsahuje informace o základní literatuře, popis stavu pramenné základny a poskytuje přehled o aktuální diskusi interpretačních problémů toho kterého chronologického úseku.

Zde si přeji připojit některé drobnější komentáře k otázkám nadhozeným v textu práce.

K dějinám bádání: u osoby Heinricha Schliemanna mohl (ovšem nemusel) být připomenut příspěvek Franka Calverta, Angličana rodilého na Maltě a honorárního konzula USA u Vysoké Porty (1828-1908), jehož rodina vlastnila v blízkosti pahorku Hissarlik pozemky a jemuž se již v roce 1865 archeologickým výzkumem podařilo zjistit, že právě toto místo skrývá zříceniny města považovaného v antické době za Tróju.³

Velkou otázkou představuje přirozeně problém gigantické erupce sopky na Santorini, stanovící v oboru egejské archeologie významný chronologický předěl (zde str. 110-122). Pokud je mi známo, pohybují se dnes pro tuto událost v odborné literatuře data 1613⁴ a 1628.⁵

V oboru mořeplavby Egeidou (zde str. 134-138) přinesl jedinečné poznatky objev vraku plavidla 14. století, ztroskotavšího kdysi u mysu Uluburun poblíž města Kaş v jihozápadním Turecku, arci v autorčině textu letmo zmíněný.⁶

Ke kontaktům Levanty a egejské oblasti třeba připomenout další doklady egejského umění (fresek) v knížecím paláci, prokopaném nově na syrské lokalitě Katna.⁷

¹ Od tohoto okamžiku jsou všechna chronologická data uváděna v období před našim letopočtem.

² Recenzovaná práce, str. 502.

³ Werner Müller: *Troja, Wiederentdeckung der Jahrtausende*, Leipzig 1972, str. 15-17 s lit.

⁴ Viz <http://www.actualites-volcans.com/santorini-eruptions.html>, cit. 17. 11. 2013.

⁵ Viz http://en.wikipedia.org/wiki/Minoan_eruption#Eruption_dating, cit. 17. 11. 2013.

⁶ Ünsal Yalçın, Cemal Pulak, Rainer Slotta (edd.), *Das Schiff von Uluburun – Welthandel vor 3000 Jahren*, Katalog der Ausstellung des Deutschen Bergbau-Museums Bochum vom 15. Juli 2005 bis 16. Juli 2006, Bochum 2005.

V debatě o počátcích krétského státu na str. 198-215 bych radil k větší formulační opatrnosti. Redistribuce není nikdy úplná a totální, ba naopak, v egejských poměrech 2. tisíciletí lze spíše očekávat přerozdělování zboží okázalé spotřeby (*prestige goods*), vyznačujících mimořádné společenské postavení jejich spotřebitelů (str. 205-207). Skutečnost, že památky výtvarného umění zachycují osoby odlišného společenského postavení, nemusí ještě znamenat, že šlo o rozdíly třídní; záleží na tom, zda tato společenská polarizace znamenala společnost „volné soutěže“ o významné funkce (*ranked society*), nebo zda již nabyly společenské rozdíly pevné, nezvratné a fixní podoby (*stratified society*, str. 208-211).

Definice státu, kterou podává autorka na str. 221 („= organizovaná stratifikovaná společnost, kdy část obyvatelstva benefituje z práce ostatních, čehož je docíleno silou fyzickou, hospodářskou a ideologickou“) mi nepřipadá dostatečně vhodná. Sám dávám přednost formulaci volnější, kterou pokládám za přílehavější.⁸ Snažit se o oddělení „státně-politické“ a „státně-ideologické“ složky moci (str. 225) mi nepřipadá relevantní, neboť se nedomnívám, že by předpoklad o oddělení těchto dvou komponent „státní“ moci byl na tomto místě relevantní. Ostatně vůbec se lze tázat, zda má použití výrazu „církev“ ve starověku vůbec opodstatnění. Právní systém (str. 226-227) nepotřebuje psaný zákoník; naprostá většina raných států se bez psaného práva obešla nejméně prvních tisíc let od svého vzniku, některé ještě déle. Autorčino líčení vzniku státu na str. 232-236 je příliš poplatné materialistickému pojetí dějin. Nadvýrobku byla lidská společnost schopna dosahovat již v období neolitu; přesto tehdy prvotní státy nevznikly, došlo k tomu až v (případně po) období eneolitu, a to patrně v návaznosti na nejstarší univerzální náboženské systémy, které vůbec vytvořily obecný pojem „člověka jako lidské bytosti“.⁹ Dobrý přehled o současných teoriích vzniku státu lze nalézt u Chrise Scarra.¹⁰

Také v oboru archeologické metodologie je asi na místě opatrnější postup. Autorčina „kognitivní archeologie“ (zde str. 455-461) je ve skutečnosti archeologie postprocesuální sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, která dnes již též náleží minulosti. Doporučuji nahlédnout do některé z publikací o dějinách archeologických teorií, jichž sice není mnoho, avšak existují.¹¹

Zamýšlí-li autorka použít práce jako základu publikace, je naléhavě třeba jazykové revize. Počet překlepů a výpůjček z angličtiny přesahuje obvyklou míru a v řadě případů tak text působí dojmem v půli práce opuštěného polotovaru. Srdce filologovo pláče nad tvary jako „Egejda“, „lustrální bazén“ (= očišťovací nádrž, str. 217) či „ashlarové zdivo“ (namísto

⁷ Viz např. <http://www.qatna.de/Funde-Wandmalerei.html>, cit. 17. 11. 2013.

⁸ „strukturované a soudržné společenské těleso, jehož občané delegují výkon moci veřejné povahy na skupinu jejích specializovaných nositelů“ : Petr Charvát, Bouřlivá plavba dějinami: vzestupy a propady starověkých a raně středověkých říší, in Miroslav Bárta, Martin Kovář a kol., *Civilizace a dějiny – Historie světa pohledem dvaceti českých vědců*, Praha 2013, 191-230, na str. 211; a dále obsírnější diskuse in týž, *Zrození státu – Prvotní civilizace Starého světa*, Praha 2011, na str. 245-247.

⁹ Obsáhleji v mé práci *Zrození státu – Prvotní civilizace Starého světa*, Praha 2011.

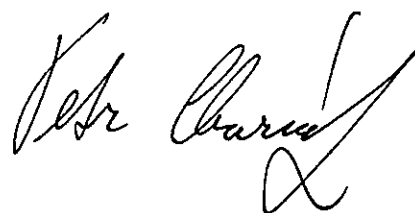
¹⁰ Chris Scarre, *The Human Past*, London 2005.

¹¹ Např. Reinhard Bernbeck, *Theorien in der Archäologie*, Tübingen und Basel 1997.

„zdivo z tesaných kvádrů“ nebo alespoň „kvádrové zdivo“). Vysoká frekvence dobově oblíbené částice „jakoby“ po mém soudu do vědecké práce nepatří (str. 186: „Dnes jakoby se jeví...“). Pro kdysi užívaný přepis jmen egyptských faraonů Amenhotep užívá kandidátka dnes již opuštěný tvar Amenofis (např. tabulka na str. 184). Občas je z textu zřejmé, že některé jeho části napsala kandidátka na počítači s anglickou klávesnicí, která má např. grafémy „y“ a „z“ na opačných místech (str. 223 – „territorz“).

Všechny tyto připomínky však nikterak nesnižují hodnotu příspěvku k našim znalostem pravěké a starověké Egeidy, za nějž kandidátce vděčíme. Jsem přesvědčen o tom, že práce Věry Klontza „Studie k historickým interpretacím pozdní doby bronzové v Egejdě“ splňuje podmínky, které pro dizertační práci stanoví zákon, a doufám, že po úspěšné obhajobě získá její autorka příslušný titul.

V Praze dne 17. 11. 2013.

.....
Prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc.

Katedra blízkovýchodních studií

Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Univerzitní 8

306 14 Plzeň